

Satiksmes negadījumu statistika veselības aprūpē

Lauma Sprinģe
Veselības ekonomikas centra
Reģistru pārraudzības nodaļas
Sabiedrības veselības analītiķe
12.05.2011.

Ceļu satiksmes negadījumi kā sabiedrības veselības aktualitāte pasaulē un Latvijā

- Katru gadu pasaulē vairāk kā 1,2 miljoni iedzīvotāju (vairāk kā 3 tūkstoši ik dienu)¹ zaudē dzīvību ceļu satiksmes negadījumos un 20 līdz 50 miljoni gūst traumas un ievainojumus.²
- Katrs trešais ceļu satiksmes negadījumos ievainotais un bojāgājušais ir bērns vai jauniešs vecumā līdz 25 gadiem.¹
- No visiem ceļu satiksmes negadījumiem, kuros tiek zaudētas cilvēku dzīvības, 90% notiek zemu un vidēju ienākumu valstīs, kurās ir reģistrēti tika 48% no visiem transporta līdzekļiem pasaulē.³
- Eiropas Savienībā ik gadu notiek 1,3 miljoni ceļu satiksmes negadījumu, kuros iet bojā 40 tūkstoši cilvēku, bet 1,7 miljoni gūst ievainojumus. Tiešās un netiešās izmaksas tiek lēstas ap 160 miljardiem eiro jeb 2% no ES kopprodukta.⁴

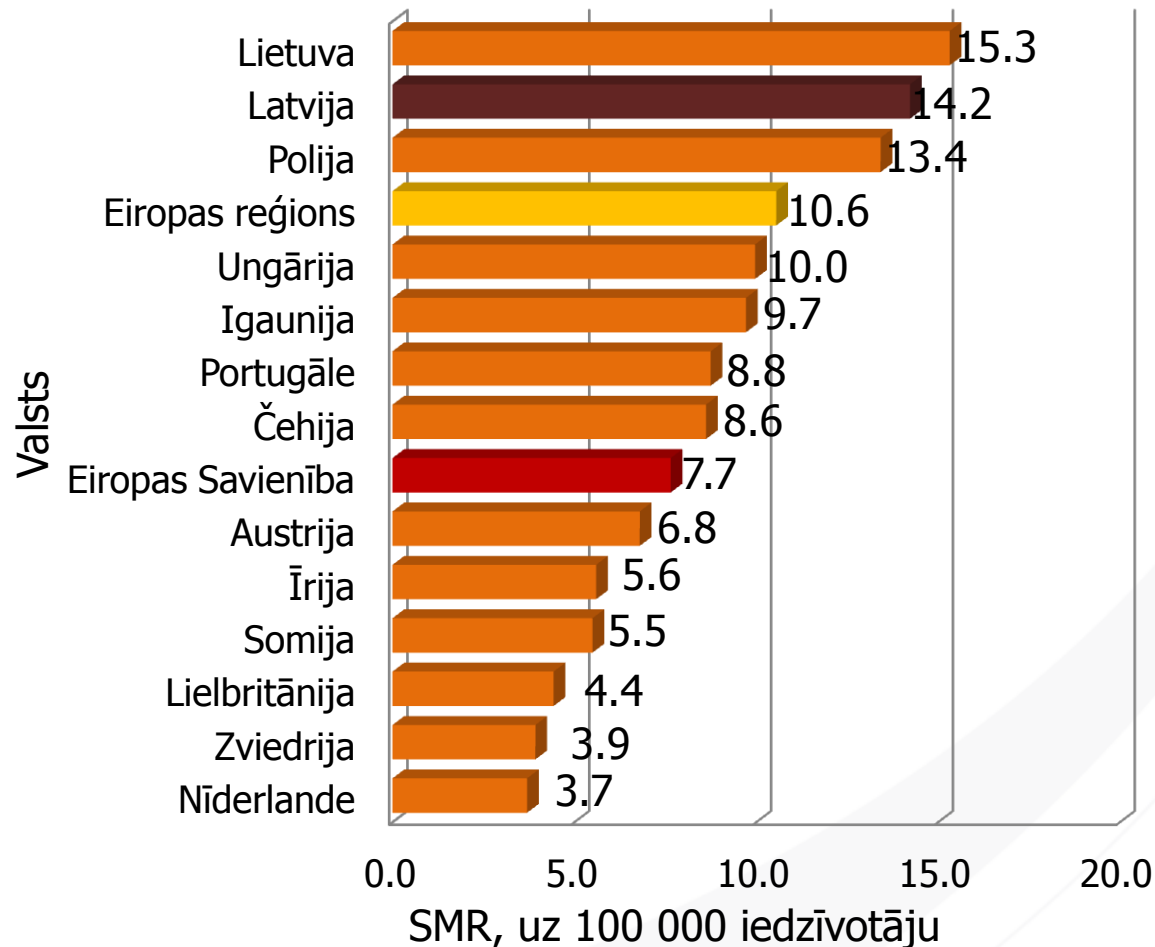
1 Youth and road safety. WHO, Road Safety is no accidents, Geneva, 2007;

2 World Report on Road Traffic Injury Prevention. WHO, 2004;

3 Global Status Report on Road Safety: Time for Action. WHO, Geneva 2009;

4 Road Safety Action Programme (2003-2010). Halving the number of road accident victims in the European Union by 2010: A shared responsibility. Commission of the European Communities, 2003 .

Standartizētais mirstības rādītājs no ceļu satiksmes negadījumiem uz 100 000 iedzīvotāju, 2008.gads

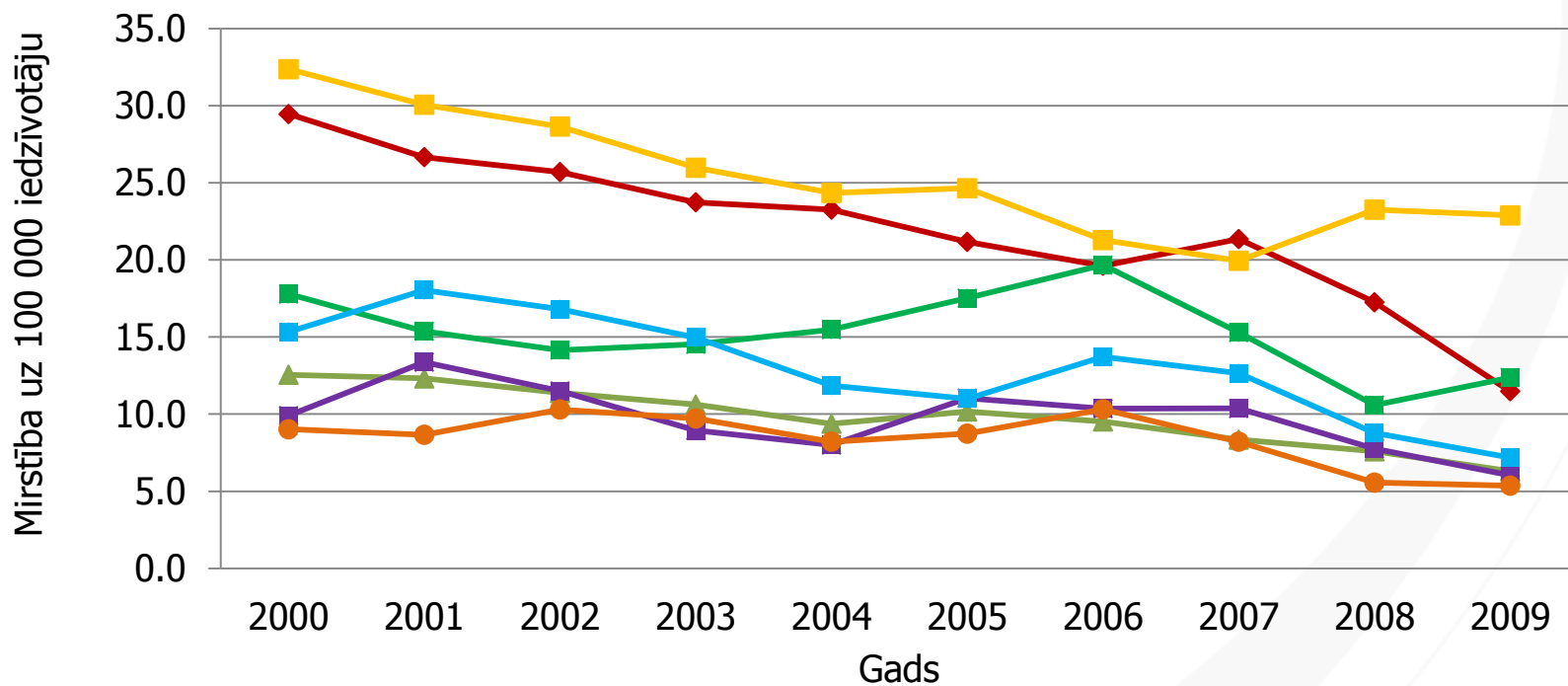

Datu avots: PVO Health for All datubāze

Sabiedrības veselības stratēģija (2002-2010)

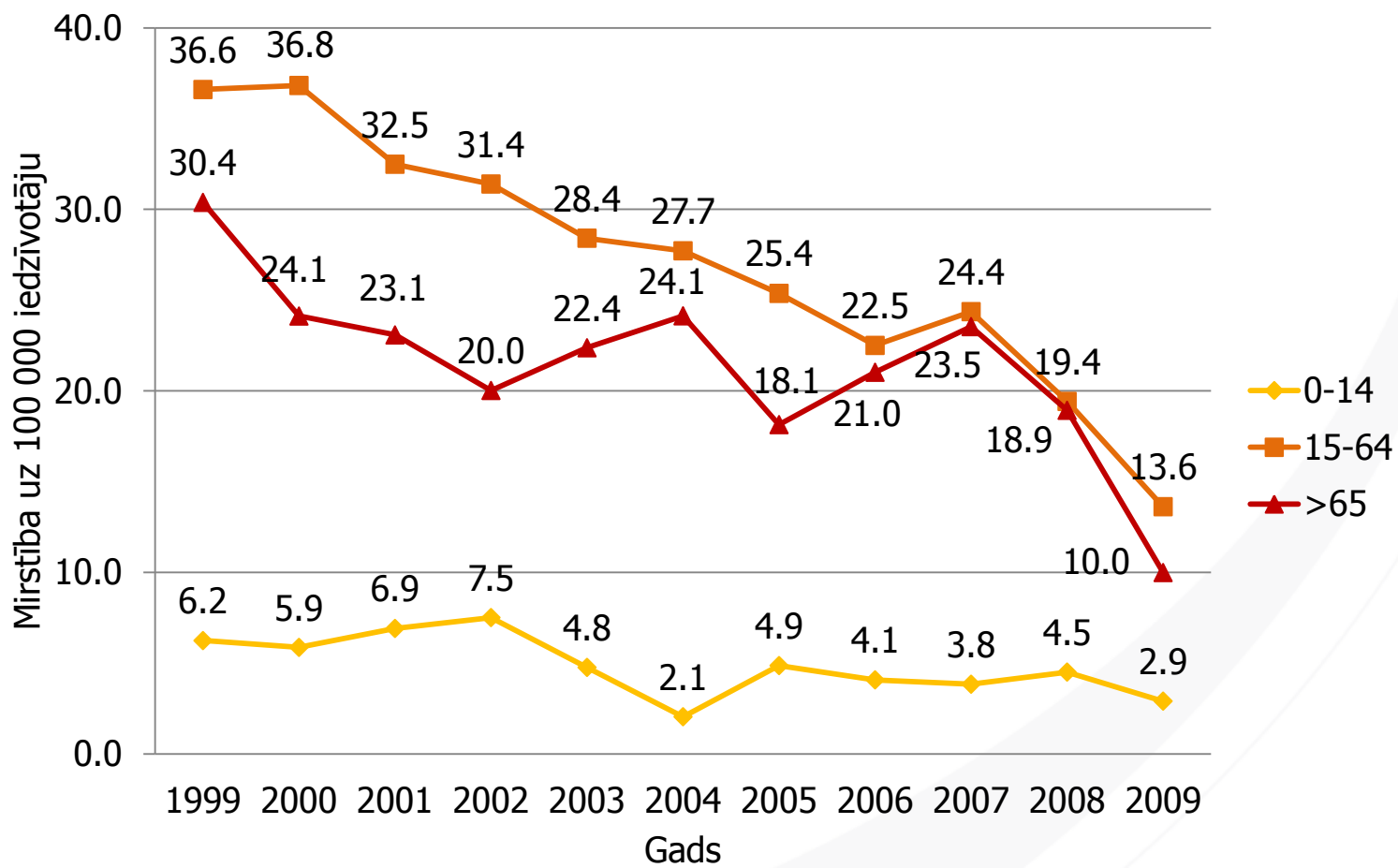
- Stratēģijas 10. mērķis noteica: „Līdz 2010. gadam jāpanāk būtiska un stabila vardarbības un nelaimes gadījumu izraisīto ievainojumu, invaliditātes un mirstības rādītāju samazināšanās”. Tam izvirzīja sekojošus apakšmērķus:
  - ik gadu samazināt ceļu satiksmes negadījumu skaitu, kuros ir cietušie un bojā gājušie tā, lai 2006.gadā bojā gājušo skaits valstī nepārsniegtu 300;
  - vismaz par 30% jāsamazina invaliditāte un mirstība, kas radusies mājās, darbā un atpūtas laikā notikušo negadījumu rezultātā;
  - vismaz par 10% jāsamazina visa veida vardarbības un tās radīto veselības traucējumu biežums .

Mirstība no ārējiem nāves cēloņiem uz 100 000 iedzīvotāju

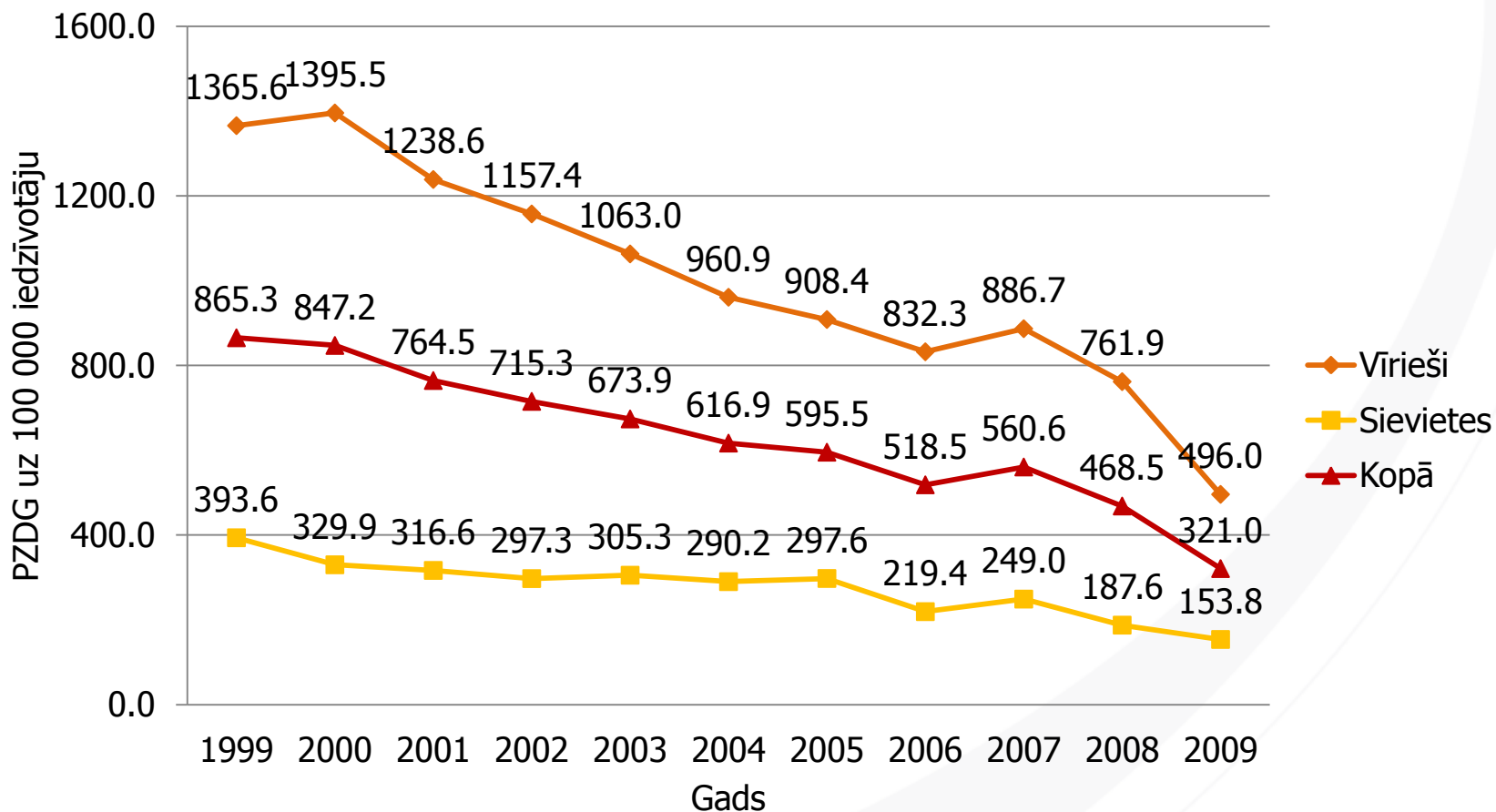
Datu avots: Latvijas iedzīvotāju nāves cēloņu datu bāze

Mirstība no ceļu satiksmes negadījumiem Latvijā uz 100 000 iedzīvotāju pa vecuma grupām

Datu avots: Latvijas iedzīvotāju nāves cēloņu datu bāze

Potenciāli zaudētie dzīves gadi no ceļu satiksmes negadījumiem Latvijā uz 100 000 iedzīvotāju¹

J.Skrule, G.Rozentāle, M.Štāle. Vardarbības un nelaimes gadījumu izraisītie veselības traucējumi, Veselības ekonomikas centrs, Rīga, 2009

Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus

- Traumatisms ir viens no prioritārajiem jautājumiem Eiropas Komisijā jau vairāk kā desmit gadus, tādēļ 1999.gadā tika uzsākta vienotas Traumu un ievainojumu centrālās datu bāzes izveidošana Eiropas reģionā;
- Pamatojoties uz to, 2005.gadā Eiropas Komisijas „Nelaiemes gadījumu datu bāzes izveidošana un tās uzturēšanas veicināšana slimnīcās” projekta ietvaros Latvijā tika veikts pilotprojekts traumu un ievainojumu datu vākšanai un apkopošanai;
- 2005.gadā ar Eiropas Savienības finansējumu tika izveidots Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus (turpmāk – Reģistrs);
- 2006.gadā tika nostiprināta juridiskā bāze Reģistra darbībai;
- Kopš 2007.gada ārstniecības iestādēm tiek piedāvāta iespēja vadīt datus Reģistrā par traumām un ievainojumiem tiešsaistes režīmā sistēmā PREDA;
- Saistībā ar izmaiņām MK noteikumos, kopš 2008.gada septembra ārstniecības iestādēm dati Reģistram jāsniedz tikai par hospitalizētajiem pacientiem;
- Reģistra metodiskā vadība izstrādāta vadoties pēc Eiropas Komisijas Ievainojumu datubāzes (IDB) vienotām datu kvalitātes prasībām un ieteikumiem.

Vienotās rīcības JAMIE (*Joint Action on Monitoring Injuries in Europe*) projekts (2011-2013)

- Ar 2011.gadu Veselības ekonomikas centra Reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus uzsāka dalību Vienotas rīcības projektā par traumu mazināšanu.
- JAMIE projekta pamatmērķis: ievainojumu uzraudzības uzlabošana un paplašināšana, balstoties uz pašreizējo Eiropas Savienības Ievainojumu datubāzi, lai līdz 2015.gadam ievainojumu uzraudzības sistēma varētu tikt integrēta Eiropas Statistikas sistēmā.
- Projektā piedalās 23 Eiropas reģiona valstis.

Izvirzītie mērķi ievainojumu uzraudzībai Eiropas Savienībā

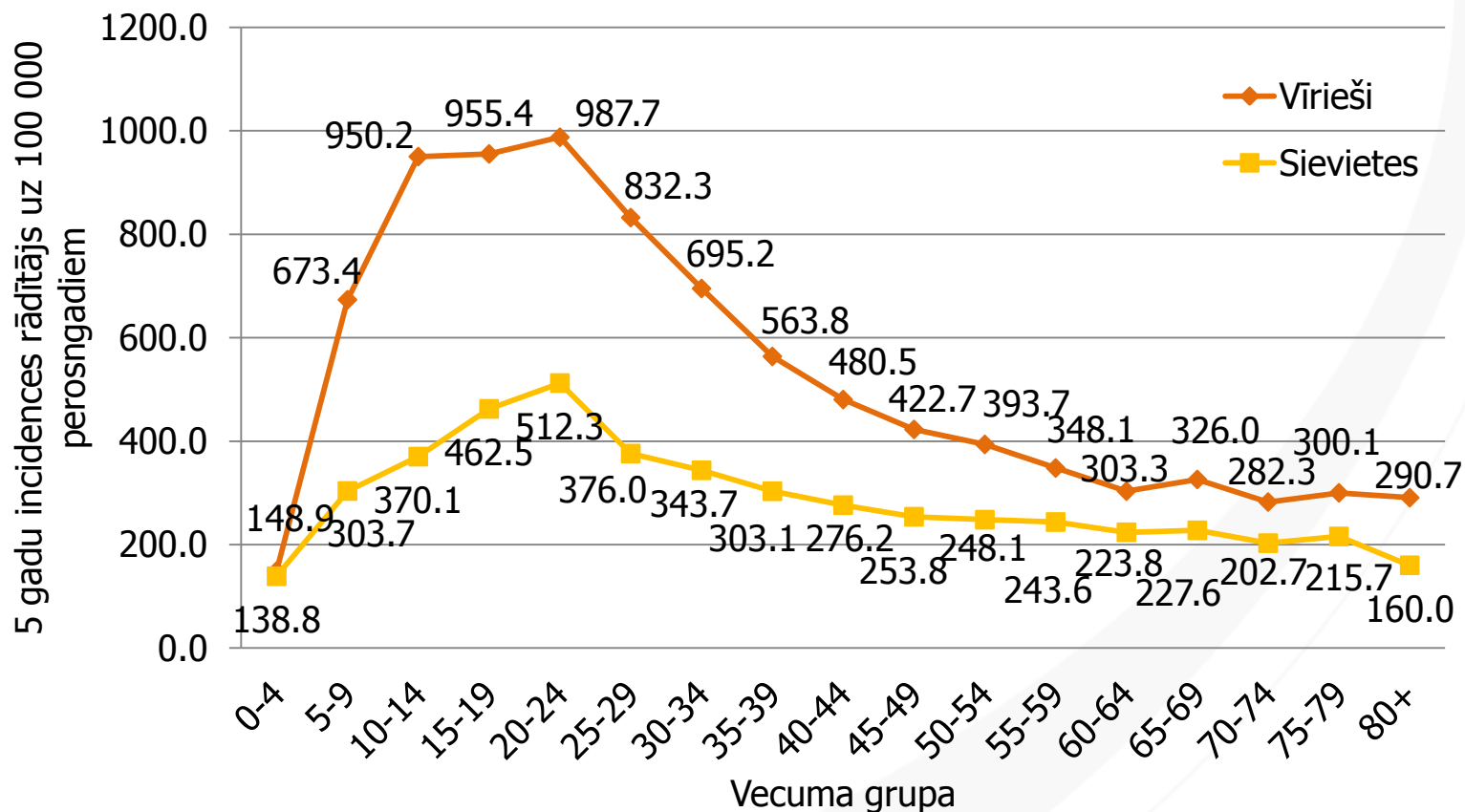
Eiropas aģentūra *Eurosafe* ievainojumu uzraudzībai Eiropas Savienības reģionā ir izvirzījusi šādus mērķus:

- aptvert visas dalībvalstis, t.sk. Eiropas ekonomikas zonu un Eiropas Savienības kandidātvalstis („ES33”);
- aptver visa veida ievainojumus (netīšos un tīšos) un nodrošināt indikatorus ievainojumu smaguma noteikšanai (stacionārās un ambulatorās traumas);
- nodrošināt ieinteresētās puses (politikas plānošanas, sabiedrības veselības, patērētāju drošības u.c. nozares) gan nacionālajā, gan ES līmenī ar ticamu un salīdzināmu informāciju par ievainojumiem;
- būt pietiekami spēcīgai un reprezentablai, lai sākot ar 2016.gadu kļūtu par obligātu Eiropas Savienības Regulas par kopienas sabiedrības veselības statistiku sastāvdaļu.

Komentāri par analīzē iekļautajiem datiem no Reģistra

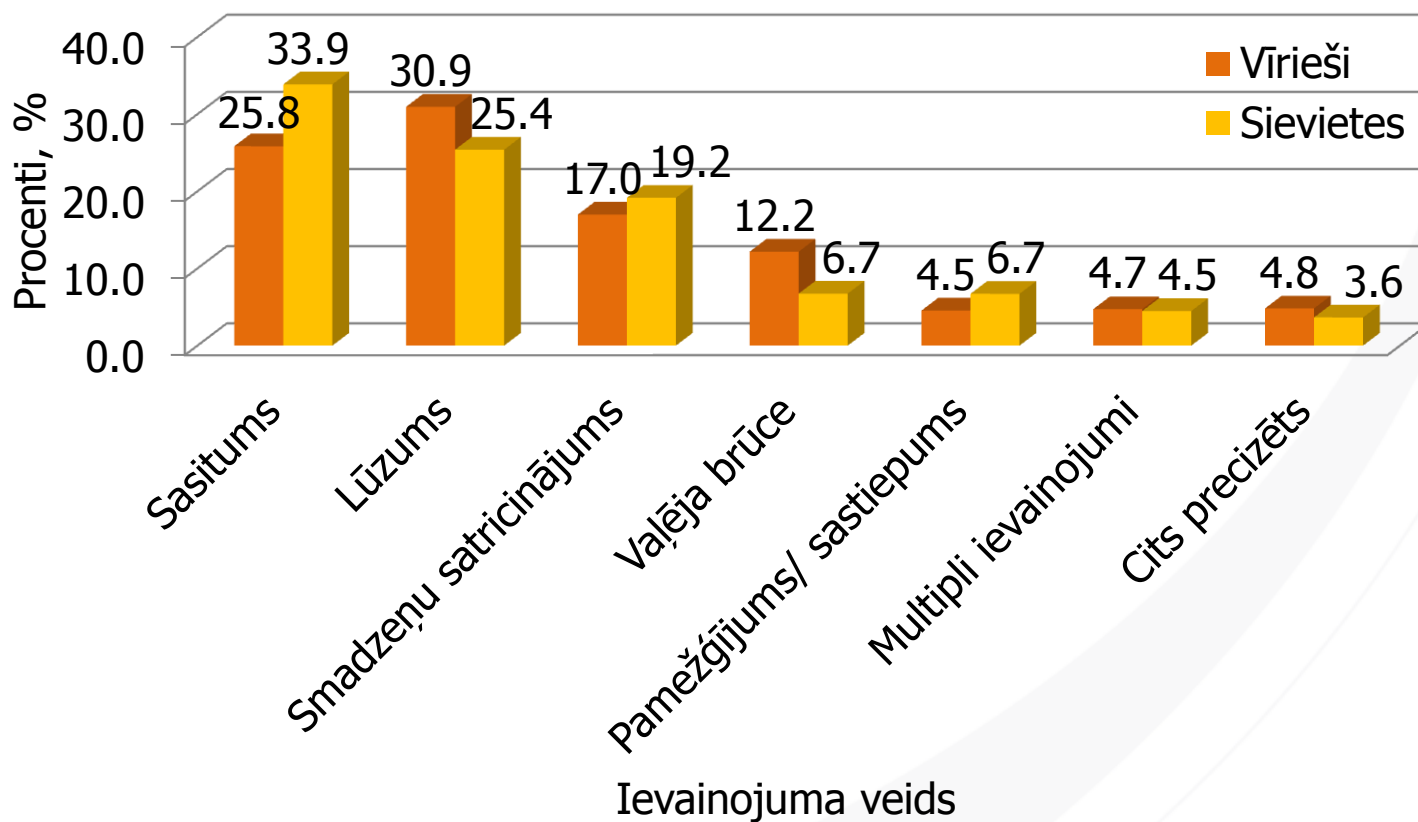
- Reģistrā iekļauti pacienti ar diagnožu kodiem S00.0 – T78.9 atbilstoši SSK-10.
- Analīzē iekļauti visi reģistrētie ievainojumu gadījumi, kuros bijis iesaistīts transporta līdzeklis. Tai skaitā transporta negadījumi, kuros bijis iesaistīts tikai viens transportlīdzeklis, piemēram, kritieni no velosipēda.
- Piecu gadu incidences aprēķināšanai pielietota formula: jauno gadījumu skaits trīs gadu laikā/vidējā riska populācija tajā pašā laika periodā x 100 000 persongadi.
- Transporta negadījumu aprēķināšanai saistībā ar gūtā ievainojuma smagumu izmantoti dati no Reģistra par 2008.gadu, kad informācija tika apkopota gan par ambulatorajām, gan stacionārajām traumām un ievainojumiem.
- Par smagiem ievainojumiem tiek uzskatīti tie, kuru ārstēšanai nepieciešama pacienta hospitalizācija, bet par viegliem tie, kuri tiek ārstēti ambulatori

Ceļu satiksmes negadījumu 5 gadu (2006-2010) perioda incidences rādītājs uz 100 000 persongadiem

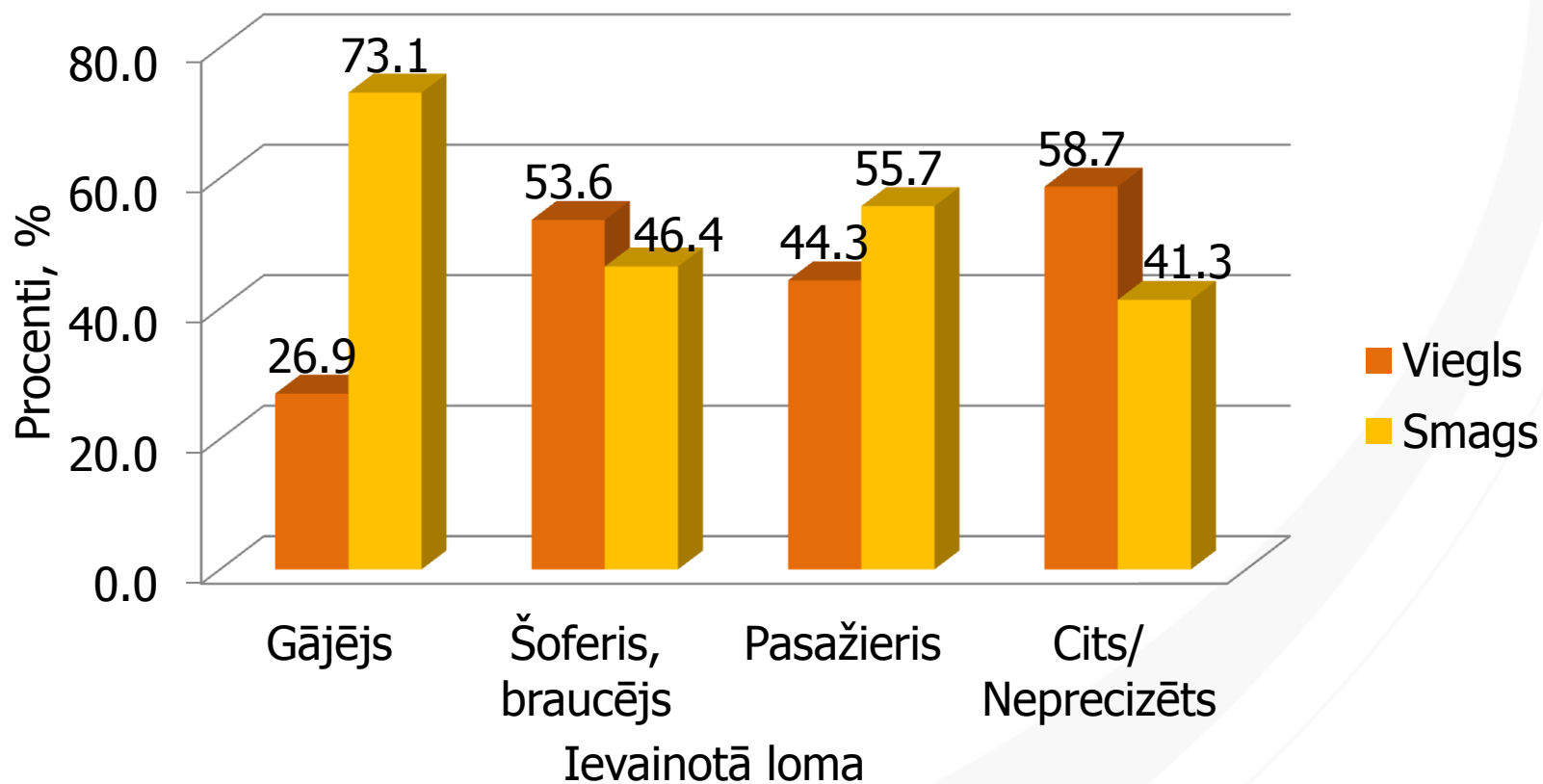
Datu avots: Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus

Ceļu satiksmes negadījumos gūto ievainojumu sadalījums pēc ievainojums veida, 2006-2010.gads

Datu avots: Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus

Ceļu satiksmes negadījumu sadalījums pēc ievainotā lomas negadījumā un ievainojuma smaguma, 2008.gads

Datu avots: Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus

Alkohola lietošana kā riska faktors ceļu satiksmes negadījumiem

- Alkohols ir atzīts par būtisku traumatisma riska faktoru. Valstīs ar augstiem ienākumiem aptuveni 20% no visiem bojā gājušajiem autovadītājiem asinīs tiek konstatēta alkohola koncentrācija, kas pārsniedz likumā pieļauto normu. Pētījumos vidēju un zemu ienākumu valstīs secināts, ka 33% - 69% ceļu satiksmes negadījumos bojā gājušo un 8% - 29% ievainoto lietojuši alkoholu pirms negadījuma.¹
- Piemēri no Reģistra:
- Pacients (23g.) sēdējis kā pasažieris automašīnā. Abi ar šoferi bija iereibuši, aizrunājās un ietriecās stāvošā vieglā automašīnā. Nebija piesprādzējies un ar galvu atsitās pret priekšējo stiklu (Hospitalizācija 2 nedēļas).

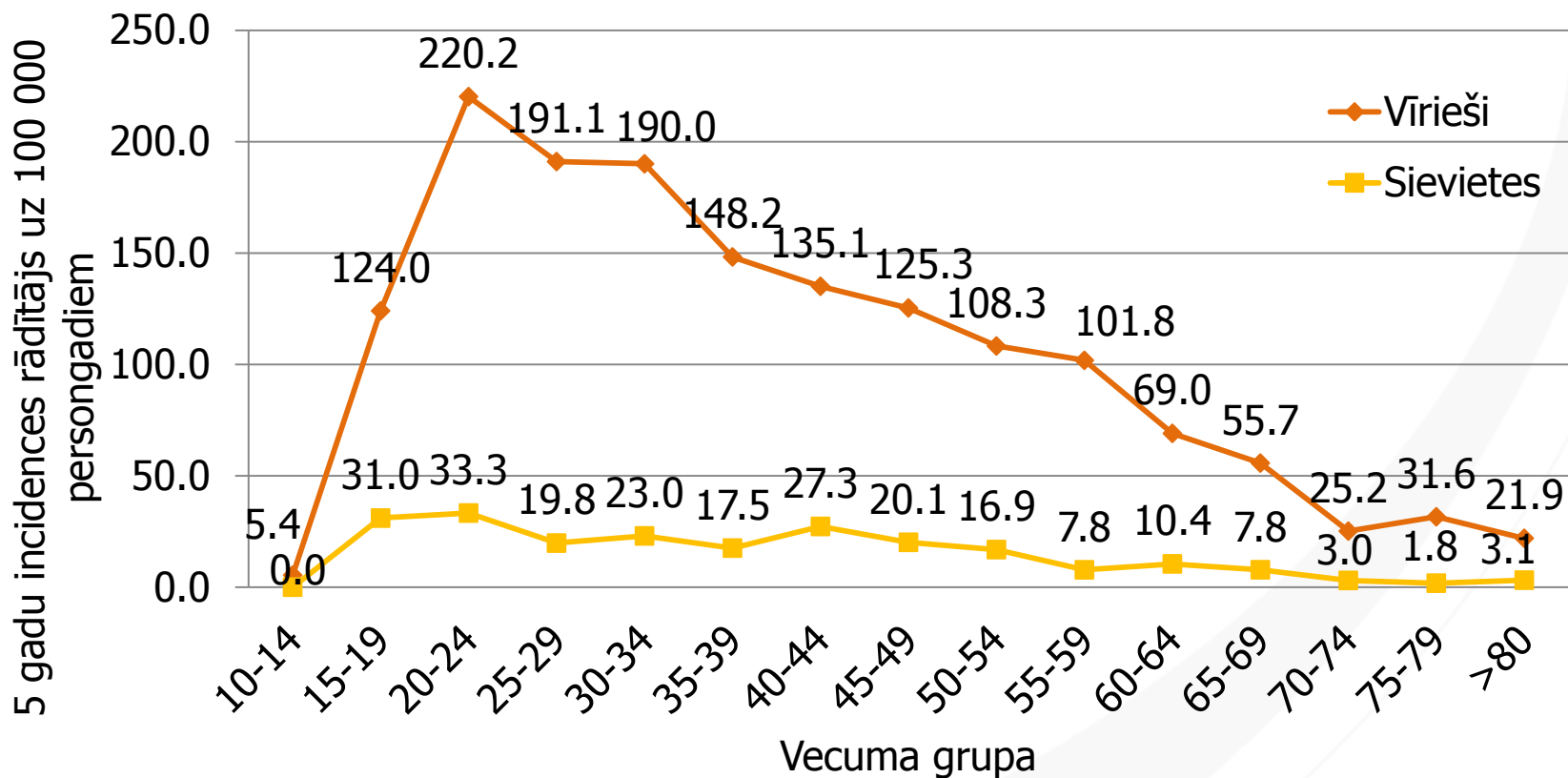
1. Peden M et al., eds. World report on road traffic injury prevention. Geneva, World Health Organization, 2004

Alkohola lietošana kā riska faktors ceļu satiksmes negadījumiem

- Piemēri no Reģistra:
- Braucot, lielā ātrumā, bez ķiveres, ar motociklu pa šoseju, kā pasažiere (37g.) avarēja, ieskrēja betona stabā, pret kuru arī pati atsitās, gūstot multiplus ķermeņa savainojumus, kas bija nesavienojami ar dzīvību.
- Ar smago automašīnu darba laikā iereibis sadūrās ar braucošu vieglo automašīnu. (Hospitalizācija 31 diena).
- Skolas pagalmā paciente (17g.) lietojusi alkoholu un nolēmusi pabraukāties ar motorrolleru. Nokritusi, ar galvu atsitusies pret zemi. (Hospitalizācija 4 dienas).
- Pacientam (27g.) trauma sadzīvē alkohola reibumā kritis no kvadracikla. Atrasts guļot zemē. Stacionējot, konstatēta politrauma. (Hospitalizācija 27 dienas).

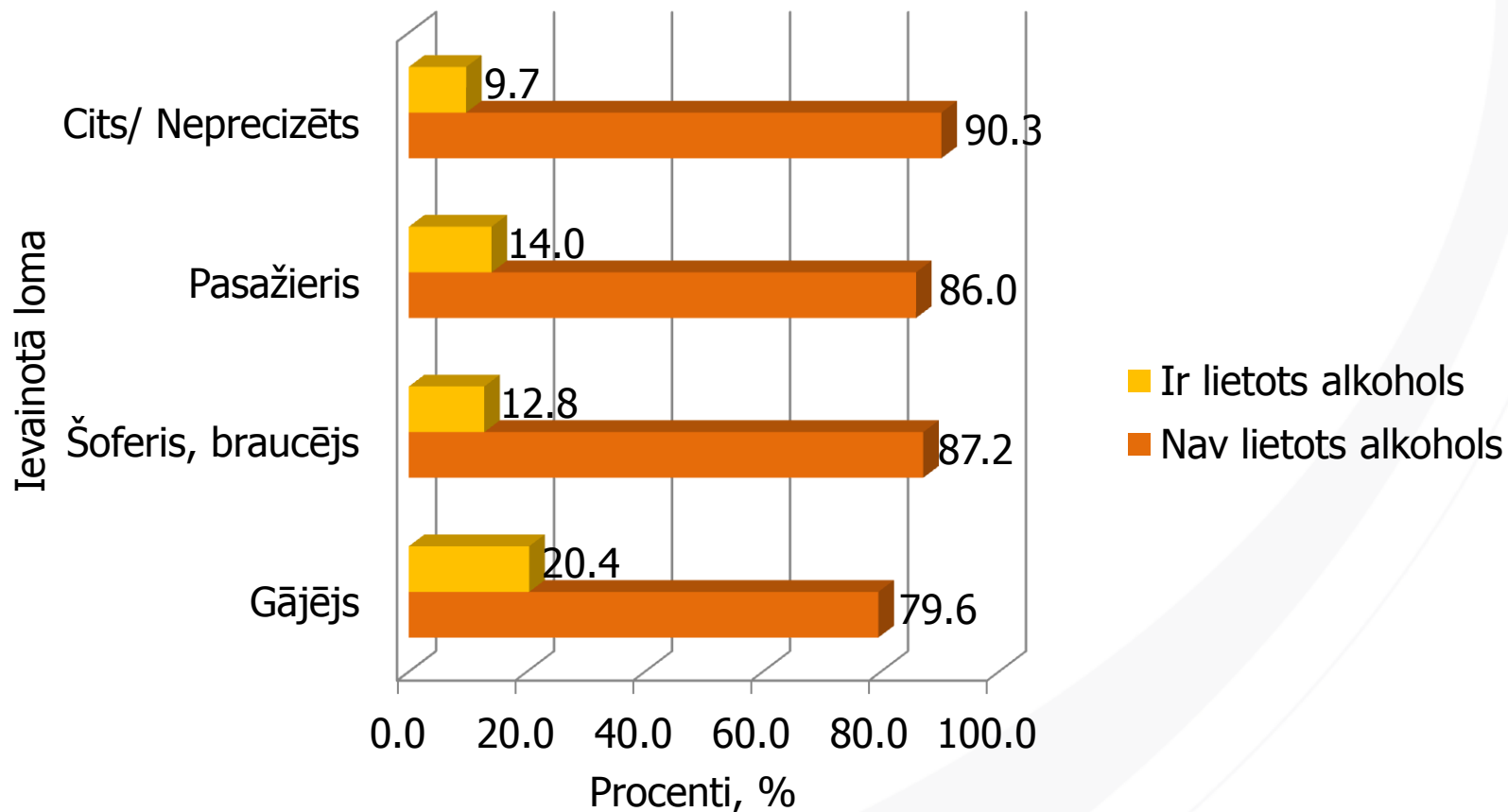

Ceļu satiksmes negadījumu, kas notikuši alkohola reibumā 5 gadu (2006-2010) perioda incidences rādītājs uz 100 000 personādiem

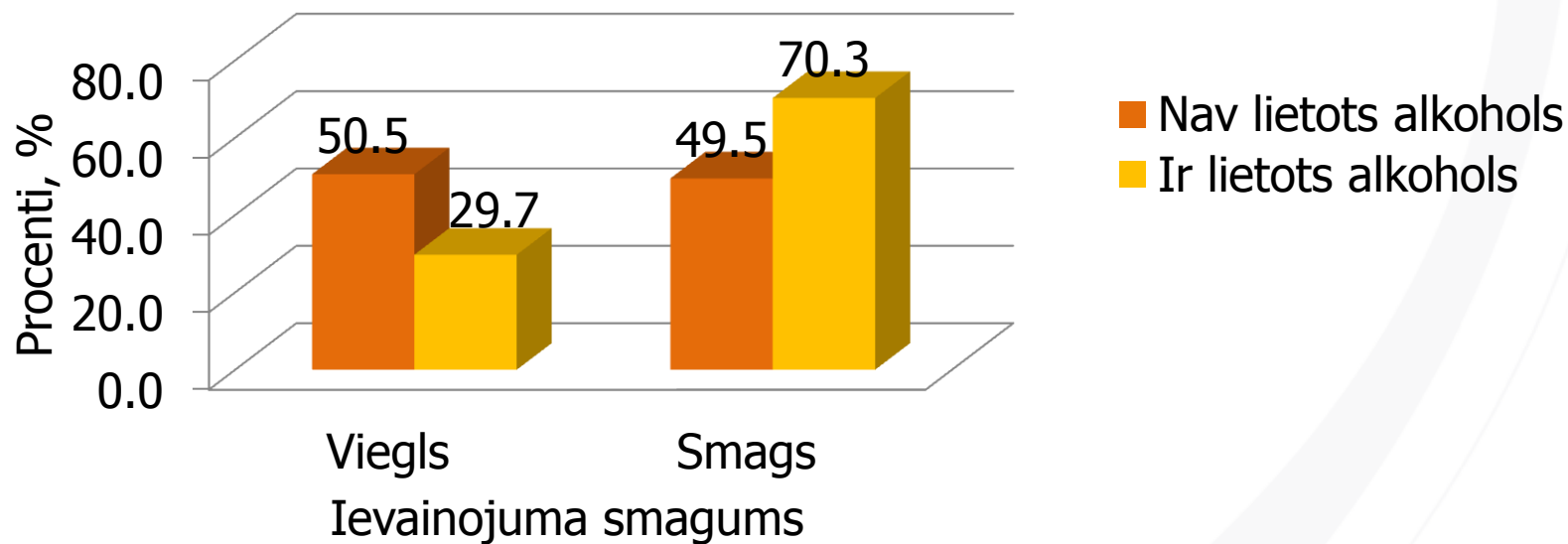
Datu avots: Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus

Ceļu satiksmes negadījumos cietušā loma saistībā ar alkohola lietošanu pirms negadījuma, 2006-2010.gads

Datu avots: Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus

Ceļu satiksmes negadījumos gūto ievainojumu smaguma saistība ar alkohola lietošanu pirms negadījuma, 2008.gads

Datu avots: Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus

Tiem ceļu satiksmes dalībniekiem, kuri ir lietojuši alkoholu izredzes gūt smagu traumu ir 2,4 reizes lielākas nekā tiem, kuri alkoholu nav lietojuši (OR = 2,4 (95% TI [1,91;3,05]; $p < 0,001$).

Secinājumi

- No visiem ārējiem nāves cēloņiem vislielākais mirstības rādītāja samazinājums ir vērojams ceļu satiksmes negadījumos no 29,5 gadījumiem uz 100 000 iedzīvotāju 2000.gadā uz 11,5 gadījumiem 2009.gadā.
- Visbiežāk ceļu satiksmes negadījumos cietušie ir vecumā no 15 līdz 24 gadiem. Vīriešiem transporta negadījumu 5 gadu incidences rādītājs uz 100 000 personādiem ir divreiz lielāks nekā sievietēm.
- Sievietēm ceļu satiksmes negadījumos kā biežāk gūtais ievainojuma veids ir sasitumi, bet vīriešiem – lūzumi. Kā trešais biežāk reģistrētais ievainojuma veids abiem dzimumiem ir smadzeņu satricinājums.
- Lielākas izredzes gūt smagus ievainojumus ir tiem ceļu satiksmes dalībniekiem, kuri ir lietojuši alkoholu pirms negadījuma.
- No visiem transporta negadījumos cietušajiem, visbiežāk alkohola reibumā ievainojumus guvuši gājēji.

Paldies par uzmanību!

Veselības ekonomikas centra
Reģistru pārraudzības nodaļas
Sabiedrības veselības analītiķe
Lauma Sprinģe
Tel. 67387664, fakss 67387663
E-pasts: lauma.springe@vec.gov.lv
www.vec.gov.lv